

مجموعه نظرات عمومی کمیته حقوق کودک سازمان ملل متحد

ترجمه غیررسمی

نظر عمومی شماره دو (۲۰۰۲)
نقش نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر
در ترویج و حمایت از حقوق کودک

کمیته حقوق کودک سازمان ملل متحد

۱۲ نوامبر ۲۰۰۲

گروه ترجمه کمیته پژوهش، انجمن حمایت از حقوق کودکان

مهر ۱۳۹۹

GENERAL COMMENT NO. 2 (2002)

**The Role of Independent National Human Rights Institutions
in The Promotion and Protection of the Rights of the Child**

United Nations - Committee on the Rights of the Child

CRC/GC/2002/215

November 2002

General Comment No. 2 (2002) – The Role of Independent National Human Rights Institutions in the Promotion and Protection of the Rights of the Child

United Nations Committee on the Rights of the Child

UN Doc Code: CRC/GC/2002/2

15 November 2002

نظر عمومی شماره دو (۲۰۰۲) - نقش نهادهای ملی و مستقل حقوق

بشر در ترویج و حمایت از حقوق کودک

مؤلف: سازمان ملل متحد - کمیته حقوق کودک

کد سند در سازمان ملل: CRC/GC/2002/2

تاریخ انتشار متن اصلی: ۱۵ نوامبر ۲۰۰۲

تاریخ انتشار ترجمه فارسی: مهرماه ۱۳۹۹

مترجمان: مهرانوش امیدوار، مهسا غلامعلی زاده، دریا چشمی،

حمید فراهانی

ویرایش و مقابله با متن انگلیسی: شیوا شریف زاد

ویرایش فنی و صفحه آرایی: یاسمین حشدری

انتشار متن فارسی: گروه ترجمه کمیته پژوهش - انجمن حمایت

از حقوق کودکان

• انجمن حمایت از حقوق کودکان با هدف تفهیم، تبلیغ و ترویج اصول پیمان نامه جهانی حقوق کودک در سال ۱۳۷۳ با مجوز ۱۱۳۳۸ از وزارت کشور در ایران تأسیس شده است.

• کلیه حقوق معنوی این ترجمه متعلق به پدیدآورنده آن، یعنی انجمن حمایت از حقوق کودکان است.

• هرگونه استفاده از این ترجمه مشروط بر اینکه جنبه انتفاعی نداشته باشد، با ذکر نام انجمن حمایت از حقوق کودکان و نام مترجمان و ویراستاران بلامانع است.

• هرگونه تغییر یا تحریف در این ترجمه و نشر آن به همراه نشان و نام انجمن حمایت از حقوق کودکان، بدون اجازه انجمن حمایت از حقوق کودکان ممنوع است.

• این ترجمه غیررسمی است و صرفاً برای اهداف پژوهشی و ترویجی انجام شده است.

فهرست

مقدمه مترجمان.....	۴
نظر عمومی شماره دو (۲۰۰۲) نقش نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر در ترویج و حمایت از حقوق کودک.....	۸
رسالت و اختیارات.....	۱۱
فرایند تأسیس.....	۱۲
منابع.....	۱۲
تکثر در نمایندگان.....	۱۲
تمهید جبران نقض حقوق کودک.....	۱۳
دسترسی و مشارکت.....	۱۳
فعالیت‌های پیشنهادی.....	۱۵
گزارش به کمیته حقوق کودک و همکاری میان نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر و سازمان‌های تخصصی سازمان ملل متحد و سازوکارهای حقوق بشر....	۱۷
نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر و دولت‌های طرف پیمان‌نامه.....	۱۸
نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر و سازمان‌های مردم‌نهاد.....	۱۹
همکاری منطقه‌ای و بین‌المللی.....	۱۹

مقدمه مترجمان

اوایل سال ۱۳۹۸، که برای بار اول ایده ترجمه نظرات عمومی کمیته حقوق کودک سازمان ملل متحد در کمیته پژوهش انجمن حمایت از حقوق کودکان مطرح شد، اعضا از آن استقبال کردند. برای ترجمه این متون دو راه در پیش رو بود، راه اول که ساده تر و سراسر است بود، سپردن کار به مترجمانی بود که به صورت حرفه ای کار ترجمه می کنند. راه دوم، که پُریچ وخم تر به نظر می رسید، تشکیل گروهی بود از علاقه مندان با دانش قابل قبول در زبان انگلیسی و پیش بردن کار به صورت کارگاهی، با هم آموزی و جست و جو و درگیر شدن با متن و مفاهیم و ابعاد آن و البته تقویت تسلط اعضا بر زبان فارسی. راه اول فقط یک خروجی داشت: دستیابی به متن ترجمه شده در زمانی کوتاه، اما راه دوم، گرچه زمان بیشتری می طلبید، فرایندی بود شامل جذب افراد علاقه مند و رشد توانایی ها و مهارت ها و دانش و انجام کاری گروهی و جمعی و رسیدن به سطحی از توانمندی جمعی، به علاوه متن هایی ترجمه شده. حسن اعتماد آقای فرشید یزدانی، مدیرعامل و عضو محترم هیئت مدیره انجمن و رابط وقت کمیته پژوهش، و همچنین سایر اعضای کمیته پژوهش به اعضای گروه ترجمه اعتماد به نفس برگزیدن و تداوم راه دوم را داد. در این مسیر، جلسات متعددی برگزار شد و در این جلسات، در کنار آموزش اصول ترجمه و ویرایش و آشنایی بیشتر با زبان فارسی، بخش هایی که هریک از اعضا ترجمه می کردند خوانده و پیشنهادات و ویرایشی طرح می شد؛ درباره مفاهیم تازه جست و جو می کردیم و با استفاده از نظرات جمع،

یافتن معادل‌های رایج، بررسی معادل‌های پیشنهادی و آموخته‌هایمان از جلسات، هرکدامان کار خود را ویرایشی اولیه می‌کردیم و در انتها، جهت ویرایش نهایی، متن به ویراستاری سپرده می‌شد که هم در حوزه حقوق کودکان تجربه و دانش داشت و هم از مهارت و دانش زبانی بالایی برخوردار بود. و این روند برای متون بعدی نیز همچنان ادامه دارد.

نظرات عمومی کمیته حقوق کودک سازمان ملل متونی هستند که با هدف تشریح عمومی محتوای پیمان‌نامه، از سوی این کمیته منتشر می‌شوند و مکملی عمومی هستند برای پیشنهادات خاصی که این کمیته به هر کشور، جهت بهبود وضعیت حقوق کودک، ارائه می‌دهد. تدوین نظرات عمومی برآمده از چند ضرورت است: اول اینکه حقوق و مفاهیم مندرج در پیمان‌نامه حقوق کودک ارتباطی نظام‌مند باهم دارند و لازم است این ارتباط‌ها به‌صورت مبسوط روشن و تشریح شوند. علاوه بر این، ابعاد مختلف و پیچیده حقوق کودکان و ضرورت‌هایی که بعد از نگارش و تصویب پیمان‌نامه ایجاد شده‌اند ایجاب می‌کنند که نظر کنشگران و نقش‌آفرینان این حوزه به این ضرورت‌های زمانی و مکانی تازه و پیچیدگی‌ها جلب شود. و درنهایت آنکه پیمان‌نامه صرفاً متنی حقوقی - قضایی و مربوط به حقوق «کودک» به‌مثابه موجودی منفرد نیست، بلکه زندگی کودکان ابعاد اجتماعی، جمعی و فرهنگی نیز دارد که در پیمان‌نامه به آن اشاره شده و لازم است این ابعاد تشریح و تبیین شوند. به‌عنوان مثال: امروزه، با رشد مطالعات دوران کودکی و عمده شدن انتقادات و چالش‌های پیرامون سیاست‌گذاری‌ها و ذهنیت‌های بزرگسال‌سالارانه، توجه بیشتری به حق کودکان بر شنیده شدن و مشارکت می‌شود و از این حیث لازم است موضوع منافع عالیة کودکان و ارتباط آن با حق بر شنیده شدن و مشارکت بیشتر تبیین شود. یا در موضوع آموزش، با توجه به اثرات مسائل حول تبعات تبعیض‌های گوناگون و متقاطع مبتنی بر جنسیت، معلولیت، بیماری، قومیت، طبقه، نژاد و... بر آموزش کودکان، باید توجه بیشتری به پیچیدگی‌های حول مسئله دسترسی و استفاده‌پذیری و نتیجه‌بخش بودن آموزش داشت.

نظرات عمومی همچنین راهنمایی هستند برای پژوهشگران، فعالان و کنشگران حوزه کودک، دست‌اندرکاران سیاست‌گذاری و همچنین دانشجویان و آموزگاران در علوم اجتماعی، روان‌شناسی، حقوق و... این متون ارجاعاتی به سایر اسناد بین‌المللی نیز دارند که می‌تواند راهنمایی برای پژوهشگران و کنشگران فراهم کند. البته که می‌توان به این متون نگاهی انتقادی نیز داشت، چه بسا بازنگری در برخی استانداردها و بهبود و ارتقایشان به واسطه تحولات و شرایط ضروری شود یا حتی تجارب جدید و ضرورت‌ها ما را به اصلاحات جدی در ذهنیت‌هایمان درباره حقوق کودکان رهنمون کنند. در واقع هم پیمان‌نامه و هم این متون محصول شرایط تاریخی بشری هستند و مسائلی مانند گرمایش زمین، بحران‌های زیست‌محیطی، تجارب ناشی از شیوع ویروس کوید-۱۹ و آشکار شدن بحران‌های پنهان جامعه بشری، گسترش روزافزون شکاف‌های طبقاتی، آشکارتر شدن چهره تبعیض‌های پنهان و ساختاری مربوط به نژاد، جنسیت، معلولیت، قومیت، زبان و...، رشد رویکردهای اجتماعی در کنش‌های جمعی و پژوهش‌های مربوط به حوزه‌های معلولیت، پزشکی، روان‌شناسی و روان‌پزشکی، مسائلی مانند برجسته شدن مشارکت و عاملیت کودکان و... ما را به درکی عمیق‌تر و ساختاری‌تر از مسائل و البته اقدام و کنش برای تغییر و بهبود وضعیت جامعه بشری فرا می‌خوانند.

امیدواریم با تداوم کار بتوانیم همه نظرات عمومی کمیته حقوق کودک را به فارسی برگردانیم. در این راه، پذیرای نظرات، پیشنهادات و انتقادات مخاطبان، که قطعاً به بهبود کیفیت کار کمک خواهد کرد، هستیم.

لازم به ذکر است که کلیه پی‌نوشت‌های متن اصلی به پانویس‌ها منتقل شده‌اند و توضیحات مترجمان در پانویس نیز با نشانه [مترجمان] مشخص شده است. همچنین هر جا در متن نیاز به افزودن کلمه‌ای برای روان‌تر شدن متن بوده است، کلمات افزوده داخل {} آمده‌اند. در پایان لازم است از هیئت‌مدیره انجمن حمایت از حقوق کودکان، به‌خصوص سرکار خانم نجمه عارف، رابط محترم هیئت‌مدیره و کمیته پژوهش و همه کسانی که فرصت و شرایط انجام و انتشار این

ترجمه‌ها را فراهم کردند سپاسگزاری کنیم.

متن حاضر، نظرات عمومی شماره دو کمیته حقوق کودک است که نقش نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر در ترویج و حمایت از حقوق کودک را با توجه به ماده ۴ پیمان‌نامه حقوق کودک بررسی می‌کند. تبیین رسالت و اختیارات نهادهای نام‌برده، شرح نحوه تأسیس آن‌ها، بیان رابطه‌شان با دولت‌های عضو پیمان‌نامه، سازمان‌های منطقه‌ای یا بین‌المللی و سازمان‌های مردم‌نهاد، از جمله موضوعات مورد بحث در این متن هستند. همچنین در کنار تأکید بر میزان اهمیت وجود چنین نهادهایی به منظور نظارت بر حسن اجرای مفاد پیمان‌نامه حقوق کودک در هریک از کشورهای عضو، متن پیش‌رو فهرستی از فعالیت‌های پیشنهادی را نیز برای نهادهای مورد بحث، ارائه می‌کند.

گروه ترجمه کمیته پژوهش
انجمن حمایت از حقوق کودکان
مرداد ۱۳۹۹

نظر عمومی شماره دو (۲۰۰۲) نقش نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر^۱ در ترویج و حمایت از حقوق کودک

۱. ماده ۴ پیمان نامه حقوق کودک کشورهای طرف پیمان نامه را ملزم می‌کند که «... اقدامات اجرایی و قانونی لازم را جهت تحقق حقوق شناخته شده در این کنوانسیون معمول خواهند داشت»^۲. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر سازوکار مهمی برای ترویج و تضمین اجرای پیمان نامه هستند و کمیته حقوق کودک تأسیس چنین نهادهایی را جزئی از تعهداتی می‌داند که دولت‌ها در زمان تصویب پیمان نامه در جهت تضمین اجرای آن پذیرفته‌اند، و به تحقق جهانی حقوق کودک کمک می‌کند. در این راستا، کمیته از تشکیل نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر و مدافعان عمومی کودکان^۳ / کمیسیون‌های کودکان^۴ و نهادهای مستقل مشابه در برخی از کشورهای عضو، جهت ترویج و نظارت بر اجرای پیمان نامه استقبال کرده است.

۲. کمیته این نظر عمومی را به این منظور صادر می‌کند که کشورهای عضو را به تشکیل یک نهاد مستقل برای ترویج و نظارت بر اجرای پیمان نامه تشویق کند و با تشریح عناصر لازم برای این نهادها و فعالیت‌هایی که باید توسط آن‌ها انجام شود، از آن‌ها پشتیبانی کند. کمیته از کشورهای عضو می‌خواهد که در جاهایی که چنین نهادهایی قبلاً تأسیس شده‌اند، جایگاه و اثربخشی این نهادها در ترویج و حمایت

1. Independent National Human Rights Institutions (NHRI)

۲. { مترجمان } ترجمه این ماده از ترجمه رسمی پیمان نامه آورده شده است.

3. children's ombudspersons

4. children's commissioners

از حقوق کودکان، چنان که در پیمان‌نامه حقوق کودک و سایر اسناد بین‌المللی مربوطه تصریح شده، مورد بازبینی قرار گیرد.

۳. کنفرانس جهانی حقوق بشر، که در سال ۱۹۹۳ برگزار شد، در برنامه عمل و اعلامیه وین^۱ مجدداً بر «...نقش مهم و سازنده نهادهای ملی در ترویج و حمایت از حقوق بشر» تأکید کرده و «... تأسیس و تقویت نهادهای ملی» را مورد تشویق قرار داده است. مجمع عمومی و کمیسیون حقوق بشر، بارها با تأکید بر نقش مهم نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر در ترویج و حمایت از حقوق بشر و افزایش آگاهی عمومی نسبت به این حقوق، خواستار تشکیل این نهادهای ملی حقوق بشر شده‌اند. کمیته در دستورالعمل‌های کلی خود برای گزارش‌های دوره‌ای، کشورهای طرف پیمان‌نامه را ملزم می‌داند تا راجع به «هر نهاد مستقلی که به منظور ترویج و حمایت از حقوق کودک تأسیس شده است»^۲ اطلاعات ارائه کند؛ در همین راستا، در گفت‌وگو با کشورهای عضو پیمان‌نامه به‌طور مداوم این موضوع را خاطرنشان می‌کند.

۴. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید مطابق با اصول مرتبط با وضعیت نهادهای ملی برای ترویج و حمایت از حقوق بشر (اصول پاریس)^۳ تأسیس شوند. کمیسیون حقوق بشر این اصول را در سال ۱۹۹۲ به مجمع عمومی ارائه کرد^۴ و در سال ۱۹۹۳ به تصویب مجمع عمومی رسید.^۵ این استانداردهای حداقلی راهنمایی برای تأسیس این نهادهای ملی و صلاحیت‌ها، مسئولیت‌ها و ترکیب آن، از جمله تکثر،

1. Vienna Declaration and Program of Action

۲. دستورالعمل‌های کلی مربوط به شکل و محتوای گزارش‌های دوره‌ای که کشورهای عضو باید براساس بند ب پاراگراف یک ماده ۴۴ پیمان‌نامه ارائه کنند، (CRC/C/58)، پاراگراف ۱۸

General guidelines regarding the form and contents of periodic reports to be submitted by States parties under article 44, paragraph 1 (b), of the Convention (CRC/C/58), para. 18.

3. The Paris Principles

۴. ضمیمه قطع‌نامه ۱۹۹۲/۵۴ کمیسیون حقوق بشر، مصوب ۳ مارس ۱۹۹۲.

Commission on Human Rights resolution 1992/54 of 3 March 1992, annex.

۵. ضمیمه اصول مربوط به جایگاه نهادهای ملی جهت تقویت و حمایت از حقوق بشر (اصول پاریس)، قطع‌نامه ۴۸/۱۳۴ مجمع عمومی سازمان ملل، مصوب ۲۰ دسامبر ۱۹۹۳.

Principles relating to the status of national institutions for the promotion and protection of human rights (The "Paris Principles"), General Assembly resolution 48/134 of 20 December 1993, annex.

استقلال، شیوه‌های عمل و فعالیت‌های شبه‌قضایی^۱ آن‌ها در اختیار می‌گذارد.

۵. با وجود اینکه کودکان و بزرگسالان هر دو به نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر برای حمایت از حقوق بشرشان نیاز دارند، دلایل بیشتری برای تضمین توجه ویژه به حقوق بشر کودکان وجود دارد. از جمله این دلایل این واقعیت است که وضعیت در حال رشد کودکان آن‌ها را به‌طور خاص در برابر نقض حقوق بشر آسیب‌پذیر می‌کند؛ نظرات کودکان هنوز به‌ندرت مورد توجه قرار می‌گیرد؛ اکثر کودکان حق رأی ندارند و نمی‌توانند در فرایندهای سیاسی، که رویکرد دولت‌ها به حقوق بشر را تعیین می‌کنند، نقش معناداری داشته باشند؛ کودکان در توسل به نظام قضایی برای حفاظت از حقوقشان یا طلب جبران برای نقض حقوقشان با مشکلات قابل توجهی روبه‌رو هستند؛ و دسترسی کودکان به سازمان‌هایی که می‌توانند از حقوقشان محافظت کنند عموماً محدود است.

۶. در تعداد روبه‌افزایشی از کشورهای طرف پیمان‌نامه، نهادهای مستقل و تخصصی حقوق بشر برای کودکان، مدافعان عمومی و یا کمیسیون‌های حقوق کودکان بنا شده است. در صورت محدود بودن منابع، باید به این توجه شود که منابع موجود به بهینه‌ترین شکل ممکن در جهت ترویج و حمایت از حقوق بشر همگان، از جمله کودکان استفاده شود؛ و در این زمینه، بهترین شیوه می‌تواند تشکیل یک نهاد ملی و مستقل حقوق بشر با دامنه‌ای عام با تمرکز ویژه بر کودکان باشد. این نهاد دارای دامنه فعالیت عام باید در ساختار خود یک کمیسیونر مخصوص و یا یک بخش یا قسمت مخصوص و مسئول حقوق کودکان داشته باشد.

۷. نظر کمیته بر این است که هر کشوری باید یک نهاد مستقل حقوق بشر داشته باشد که مسئولیت ترویج و حمایت از حقوق کودکان را بر عهده گیرد. دغدغه اصلی کمیته این است که این نهاد، صرف‌نظر از نوعش، باید قادر باشد که به‌صورت مستقل و مؤثر

1. quasi-judicial

بر حقوق کودکان نظارت و آن را ترویج و از آن حمایت کند. لازم است که ترویج و حمایت از حقوق کودکان به صورت یک جریان غالب درآید و تمامی نهادهای حقوق بشر موجود در کشور برای رسیدن به این هدف همکاری نزدیکی داشته باشند.

رسالت و اختیارات

۸. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید در صورت امکان در قوانین اساسی به رسمیت شناخته شوند یا دست کم لازم است که رسالتشان در قانون ذکر شود. از نظر کمیته، رسالت این نهادها باید تا جای ممکن دامنه وسیعی داشته باشد - ترویج و حمایت از حقوق بشر، هماهنگی با پیمان نامه حقوق کودک، پروتکل های اختیاری و دیگر اسناد حقوق بشری بین المللی مربوط به آن - تا به صورت مؤثر حقوق بشر کودکان، به خصوص حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شان، را پوشش دهد. این قانون باید شامل مقرراتی باشد که کارکردها، اختیارات و وظایف خاص مرتبط با کودکان را در ارتباط با پیمان نامه حقوق کودک و پروتکل های اختیاری آن تنظیم کند. اگر نهاد ملی و مستقل حقوق بشر پیش از وجود پیمان نامه تأسیس شده و یا اینکه صریحاً با {الزامات} پیمان نامه هماهنگ نشده است، لازم است که تمهیدات لازم از جمله تصویب یا اصلاح قانون انجام شود تا از مطابقت رسالت این نهاد با اصول و مفاد پیمان نامه اطمینان حاصل شود.

۹. باید به نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر اختیارات لازم داده شود تا بتوانند رسالت خود را به نحوی مؤثر انجام دهند. این {اختیارات} شامل اختیار گفت و گو با افراد و کسب اطلاعات و اسناد لازم برای ارزیابی مواردی است که در حوزه صلاحیت آن ها قرار دارد. علاوه بر این، این اختیارات باید شامل ترویج و حمایت از حقوق تمام کودکان، نه تنها در ارتباط با دولت {مربوطه}، بلکه با تمام نهادهای عمومی و خصوصی در حوزه صلاحیت کشور عضو باشد.

■ فرایند تأسیس

۱۰. تأسیس نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید فرایندی مشورتی^۱، فراگیر^۲ و شفاف باشد که از عالی‌ترین سطوح دولتی آغاز شود و مورد حمایت قرار گیرد و تمام بخش‌های حاکمیتی، تقنینی و جامعه مدنی مربوطه را دربر گیرد. برای اطمینان از استقلال و کارکرد ثمربخش این نهادها، باید زیرساخت‌ها، بودجه (از جمله بودجه مختص حقوق کودکان در نهادهایی با رسالت کلی‌تر)، دفاتر و کارکنان کافی داشته باشند و تحت کنترل و اعمال نظرهای مالی‌ای که می‌تواند استقلال آن‌ها را متأثر کند نباشند.

■ منابع

۱۱. کمیته اذعان می‌کند که مسئله منابع موضوعی است بسیار حساس و کشورهای عضو پیمان‌نامه بسته به سطوح متفاوت منابع اقتصادی‌شان عمل می‌کنند. باین‌حال، نظر کمیته این است که طبق ماده ۴ پیمان‌نامه، فراهم کردن تدارکات مالی مناسب برای فعالیت نهادهای ملی حقوق بشر وظیفه دولت‌هاست. اگر نهادهای ملی ابزارهای {کافی} برای عملکرد مؤثر جهت استفاده از اختیارات خود را نداشته باشند، رسالت و اختیارات آن‌ها بی‌معنا و استفاده از اختیاراتشان محدود خواهد بود.

■ تکرر در نمایندگان^۳

۱۲. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید اطمینان حاصل کنند که ترکیبشان {اعضایشان} شامل نمایندگانی متکرر از بخش‌های مختلف جامعه مدنی باشد که دست‌اندرکار ارتقا و حمایت از حقوق بشر هستند. نهادهای ملی حقوق بشر باید این گروه‌ها را مورد مشارکت قرار دهند (که البته محدود به این گروه‌ها نمی‌شود): سازمان‌های غیردولتی حقوق بشر، حقوق کودک و ضد تبعیض، از جمله نهادهایی که کودکان و جوانان آن را اداره می‌کنند؛ اتحادیه‌ها^۴، سازمان‌های اجتماعی

1. consultative

2. inclusive

3. Pluralistic representation

4. trade unions

و حرفه‌ای (پزشکان، وکلا و حقوق‌دانان، روزنامه‌نگاران، دانشمندان و...); دانشگاه‌ها و متخصصان از جمله متخصصان حقوق کودک. نهادهای دولتی باید در این امور صرفاً نقش مشورتی داشته باشند. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید برای انتصابات، رویه‌ای مناسب و شفاف داشته باشند که شامل انتخابات آزاد و رقابتی باشد.

■ تمهید جبران نقض حقوق کودک

۱۳. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید این اختیار را داشته باشند که به شکایات و دادخواست‌های فردی رسیدگی کنند و تحقیقات انجام دهند؛ این شکایات و دادخواست‌ها هم شامل مواردی می‌شود که کودکان مستقیماً ارائه می‌کنند و هم مواردی که از طرف کودکان تنظیم می‌شود. این نهادها برای اینکه بتوانند چنین تحقیقاتی را به صورت مؤثر انجام دهند، باید اختیار جلب و بازخواست شاهدان، دسترسی به مدارک مستند مربوطه و دسترسی به مکان‌های بازداشت را داشته باشند. آن‌ها همچنین مسئولیت دارند که به دنبال تضمین جبران مؤثر هر گونه نقض حقوق کودکان باشند، چه از طریق توصیه‌های مستقل، چه هواخواهی و حمایت و چه از طریق سازوکارهای شکایت قضائی. در صورت امکان، این نهادها باید نقش میانجی‌گری و مصالحه در شکایات را بر عهده بگیرند.

۱۴. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید این اختیار را داشته باشند که از کودکانی که دعاوی آن‌ها به دادگاه برده می‌شود حمایت کنند؛ از جمله اختیار الف) طرح دعاوی مربوط به مسائل کودکان به طرفیت این نهاد؛ و ب) ورود به پرونده‌های مربوطه برای مطلع ساختن دادگاه از موضوعات حقوق بشری مرتبط با پرونده.

■ دسترسی و مشارکت

۱۵. نهادهای مستقل و ملی حقوق بشر باید به لحاظ جغرافیایی و فیزیکی برای تمام کودکان قابل دسترسی باشند. طبق ماده ۲ پیمان‌نامه، این نهادها باید به صورت فعالانه با گروه‌های مختلف کودکان، خصوصاً گروه‌های آسیب‌پذیر و محروم، ارتباط برقرار کنند؛ این گروه‌ها شامل

این موارد می‌شوند (ولی محدود به این‌ها نیستند): کودکانی که تحت مراقبت یا بازداشت هستند، کودکان عضو گروه‌های اقلیت و بومی، کودکان دارای معلولیت، کودکانی که در فقر زندگی می‌کنند، کودکان پناهنده و مهاجر، کودکان خیابان و کودکان دارای نیازهای ویژه در زمینه‌های فرهنگی، زبانی، سلامت و آموزش. قوانین مربوط به نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید این حق را برای این نهاد به رسمیت بشناسند که با رعایت حریم خصوصی، در تمامی اشکال مراقبت جایگزین و نهادهای مربوط به کودکان، بتوانند به کودکان دسترسی داشته باشند. ۱۶. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر در ترویج احترام نسبت به دیدگاه‌های کودکان از جانب دولت و جامعه در تمامی مسائل تأثیرگذار بر آن‌ها، چنان‌که در ماده ۱۲ پیمان‌نامه عنوان شده است، نقشی کلیدی ایفا می‌کنند. این اصل کلی باید بر تأسیس، سازماندهی و فعالیت نهادهای ملی حقوق بشر اعمال شود. این نهادها باید اطمینان حاصل کنند که با کودکان ارتباط مستقیم دارند و کودکان به‌نحو مناسبی {در امور مربوطه} نقش دارند و مورد مشورت قرار می‌گیرند. برای مثال، شوراهای کودکان می‌توانند به‌عنوان بازوهای مشورتی نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر ایجاد شوند تا مشارکت کودکان در اموری که به آن‌ها مربوط است تسهیل شود.

۱۷. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید جهت تضمین تطابق کامل با ماده ۱۲ پیمان‌نامه، برنامه‌های مشاوره‌ای و تدابیر ارتباطی مبتکرانه و مخصوص ایجاد کنند. لازم است که مجموعه‌ای از روش‌های مناسب برای ارتباط کودکان با این نهادها ایجاد شود.

۱۸. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید این حق را داشته باشند که به‌طور مستقیم، مستقل و جداگانه راجع به وضعیت حقوق کودکان به عموم مردم و نهادهای پارلمانی گزارش دهند. در این زمینه، کشورهای عضو پیمان‌نامه باید اطمینان حاصل کنند که در مجلس، مباحثه‌های سالیانه برپا می‌شود تا به نمایندگان این فرصت را بدهد که راجع به فعالیت نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر نسبت به حقوق کودکان و پایبندی دولت به پیمان‌نامه مباحثه داشته باشند.

فعالیت‌های پیشنهادی

۱۹. موارد زیر فهرستی موردی - و نه جامع - از انواع فعالیت‌هایی است که نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید در ارتباط با پیاده‌سازی حقوق کودک در راستای اصول کلی پیمان‌نامه انجام دهند. این نهادها می‌بایست:

(الف) در حوزه صلاحیت خود، به موارد نقض حقوق کودکان، چه در پی شکایت {شاکای خصوصی}، چه رأساً از جانب خودشان، رسیدگی کنند.

(ب) در مورد مسائل مربوط به حقوق کودکان تحقیقات به‌عمل آورند.
(پ) ایده‌ها، توصیه‌ها و گزارش‌های مرتبط با ترویج و حمایت از حقوق کودکان را، چه رأساً و چه در پی درخواست مقامات رسمی، آماده کنند و در اختیار عموم قرار دهند.

(ت) کفایت و تأثیرگذاری قوانین و رویه‌های مربوط به حمایت از حقوق کودکان را پیوسته مورد بازبینی قرار دهند.

(ث) ایجاد هماهنگی میان قوانین، مقررات و رویه‌های ملی با پیمان‌نامه حقوق کودک، پروتکل‌های اختیاری آن و دیگر اسناد بین‌المللی حقوق بشر مرتبط با حقوق کودک را ترویج کنند و پیاده‌سازی مؤثر آن‌ها را توسعه دهند؛ از جمله اینکه با نهادهای عمومی و خصوصی جهت اجرا و تفسیر پیمان‌نامه {بسته به موقعیت} رایزنی کنند.

(ج) اطمینان حاصل کنند که سیاست‌گذاران اقتصاد ملی، در تنظیم و ارزیابی برنامه‌های توسعه و اقتصاد ملی، حقوق کودک را لحاظ می‌کنند.

(چ) نحوه اجرا و نظارت دولت بر وضعیت حقوق کودکان را مورد بازبینی و گزارش‌دهی قرار دهند تا اطمینان حاصل کنند که آمارها به‌درستی تفکیک و دیگر اطلاعات به‌صورت منظم جمع‌آوری می‌شوند تا مشخص شود برای تحقق حقوق کودک چه اقداماتی باید صورت گیرد.

(ح) از تصویب یا الحاق به اسناد بین‌المللی حقوق بشر مرتبط حمایت کنند.

(خ) مطابق ماده ۳ پیمان‌نامه، که مقرر می‌دارد منافع عالیۀ کودکان باید در تمام اقدامات مرتبط با آن‌ها اولویت نخست باشد، اطمینان

حاصل کنند که تأثیر قوانین و سیاست‌ها بر کودکان، از طراحی تا اجرا و بعد از آن، به‌دقت مدنظر قرار گرفته است.

(د) با در نظر داشتن ماده ۱۲، اطمینان حاصل کنند که نظرات کودکان درباره موضوعات مرتبط با حقوق بشرشان و در تعیین مسائلی که به حقوق آن‌ها مربوط می‌شود ابراز و شنیده می‌شود.

(ذ) در راستای توسعه اسناد قانونی ملی و بین‌المللی در مورد مسائل مربوط به کودکان، مشارکت مؤثر سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه حقوق کودک را - از جمله سازمان‌هایی که خود کودکان از اعضای آن‌ها هستند - ترویج و تسهیل کنند.

(ر) درک و آگاهی عمومی در مورد اهمیت حقوق کودکان را بالا ببرند؛ برای این هدف لازم است با رسانه‌ها ارتباط نزدیک داشته باشند و فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی در این زمینه را حمایت کنند و برعهده بگیرند.

(ز) مطابق ماده ۴۲ پیمان‌نامه، که کشورهای طرف پیمان‌نامه را ملزم می‌کند تا «با روش‌های مناسب و مؤثر، کودکان و بزرگسالان را با قواعد و مقررات پیمان‌نامه آشنا کنند»، این حساسیت را در دولت‌ها، نهادهای عمومی و عموم مردم نسبت به مقررات پیمان‌نامه و راه‌های نظارت بر دولت در مورد ایفای تعهداتش ایجاد کنند.

(ژ) در طرح برنامه‌هایی برای آموزش حقوق کودک، پژوهش در این زمینه و تلفیق این موضوعات با برنامه درسی مدارس و دانشگاه‌ها و جمع‌های حرفه‌ای (تخصصی)، همکاری کنند.

(س) آموزش حقوق بشر را با تمرکز ویژه بر کودکان برعهده بگیرند (این امر از افزایش آگاهی عمومی نسبت به اهمیت حقوق کودکان جداست)؛

(ش) برای به رسمیت شناخته شدن حقوق کودکان در دولت، اقدامات حقوقی لازم را انجام دهند و به کودکان مساعدت‌های حقوقی ارائه کنند.

(ص) در صورت امکان، در فرایندهای مصالحه و میانجی‌گری، پیش از اقامه پرونده به دادگاه، شرکت کنند.

(ض) در موارد مقتضی، به‌عنوان میانجی یا تسهیل‌گر در دادگاه،

درمورد حق کودکان بر {طرح دعوا در} دادگاه {نظریات} کارشناسی ارائه کنند.

ط) ماده ۳ پیمان‌نامه دولتهای طرف پیمان‌نامه را ملزم می‌کند تا «اطمینان حاصل کنند که نهادهای، خدمات و تسهیلات مسئول مراقبت و حمایت از کودکان استانداردهای مصوب نهادهای صالح را، به‌ویژه در حوزه‌های امنیت و سلامت و مربوط به تعداد و صلاحیت کارمندانشان و همچنین نظارت مقتضی، رعایت می‌کنند»، و از کانون‌های اصلاح و تربیت (و تمام مکان‌هایی که از کودکان برای اصلاح و مجازات نگهداری می‌کنند) و نهادهای مراقبتی، جهت {تهیه} گزارش درمورد وضعیت موجود و ارائه توصیه برای بهبود آن، بازدید کنند. ظ) اقدامات مشابه موارد بالا را نیز برعهده بگیرند.

■ گزارش به کمیته حقوق کودک و همکاری میان نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر و سازمان‌های تخصصی سازمان ملل متحد و سازوکارهای حقوق بشر

۲۰. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید به‌صورت مستقل در روند گزارش‌دهی مطابق پیمان‌نامه و دیگر اسناد بین‌المللی مرتبط مشارکت داشته باشند و بر درستی گزارش‌های دولت به نهادهای بین‌المللی مبتنی بر معاهده درمورد حقوق کودک نظارت کنند؛ ازجمله از طریق گفت‌وگو با کمیته حقوق کودک در کارگروه مقدماتی و دیگر نهادهای معاهداتی.

۲۱. کمیته از دولتهای طرف پیمان‌نامه می‌خواهد تا در گزارشات خود به کمیته، درمورد مبانی قانونی، رسالت و فعالیت‌های اصلی نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر اطلاعات تفصیلی ارائه کنند. بهتر است که دولتهای طرف پیمان‌نامه در مدت آماده‌سازی گزارش‌ها به کمیته با نهادهای مستقل حقوق بشر مشورت کنند. باین‌حال، دولتهای مذکور باید به استقلال این نهادها و نقش مستقل آن‌ها در ارائه اطلاعات به کمیته احترام بگذارند. محول کردن تهیه پیش‌نویس گزارش‌ها به نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر و یا مشمول کردن آن‌ها در تیم نماینده دولت در زمان ارزیابی گزارش‌ها توسط کمیته، درست نیست.

۲۲. نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید با روبه‌های ویژه کمیسیون حقوق بشر^۱ از جمله مکانیزم‌های کشوری و موضوعی، به‌ویژه گزارشگر ویژه فروش کودکان، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان، و همچنین نماینده ویژه دبیرکل سازمان ملل در مورد کودکان و مخاصمات مسلحانه همکاری کنند.

۲۳. سازمان ملل متحد برنامه بلندمدتی برای کمک به تأسیس و تقویت نهادهای ملی حقوق بشر دارد. این برنامه، که در دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر مستقر است، کمک‌های فنی ارائه می‌کند و همکاری‌ها و مبادلات منطقه‌ای و جهانی را میان نهادهای ملی حقوق بشر تسهیل می‌کند. دولت‌های طرف پیمان‌نامه باید در مواقع لازم از این مساعدت‌ها استفاده کنند. صندوق کودکان سازمان ملل نیز در این زمینه همکاری‌های فنی و کارشناسی ارائه می‌کند.

۲۴. همان‌طور که در ماده ۴۵ پیمان‌نامه به تفصیل آمده است، کمیته می‌تواند در جایی که مناسب تشخیص دهد، گزارش‌های دریافتی دولت‌ها را، که شامل درخواست یا نشان‌دهنده نیاز به کمک و مشورت فنی در مورد تأسیس نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر است، به سازمان‌های تخصصی سازمان ملل، دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر و یا هر نهاد صالح دیگری بسپارد.

■ نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر و دولت‌های طرف پیمان‌نامه

۲۵. دولت‌ها پیمان‌نامه حقوق کودک را تصویب می‌کنند و متعهد می‌شوند آن را به‌طور کامل اجرا کنند. نقش نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر نظارت مستقلانه بر رعایت {پیمان‌نامه} از جانب دولت و پیشبرد پیاده‌سازی آن است، و قادر است برای تضمین احترام کامل به حقوق کودکان هر کاری انجام دهد. اگرچه این امر مستلزم این است که این نهادها جهت پیشبرد ترویج و حمایت از حقوق کودکان پروژه‌هایی تعریف کنند، اما نباید به واگذاری وظایف نظارتی دولت بر نهادهای ملی بینجامد. این نهادها باید در تنظیم برنامه خود و

۱. مترجمان در سال ۲۰۰۶ شورای حقوق بشر جایگزین کمیسیون حقوق بشر شده است.

تصمیم‌گیری نسبت به فعالیت‌هایشان کاملاً آزاد باشند.

■ نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر و سازمان‌های مردم‌نهاد

۲۶. سازمان‌های غیردولتی و مردم‌نهاد در توسعه حقوق بشر و حقوق کودک نقشی اساسی ایفا می‌کنند و نقش نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر، با مبنای قانونی و اختیارات ویژه‌ای که دارند، مکمل آن است. لازم است این نهادها با سازمان‌های مردم‌نهاد همکاری نزدیکی داشته باشند و دولت‌ها نیز به استقلال هر دوی این نهادها احترام بگذارند.

■ همکاری منطقه‌ای و بین‌المللی

۲۷. رویه‌ها و سازوکارهای منطقه‌ای و بین‌المللی می‌توانند نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر را با اشتراک تجارب و مهارت‌ها تقویت و مستحکم کنند، چراکه معضلات نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر در تقویت و حمایت از حقوق بشر در کشورهاشان مشترک است.

۲۸. در این زمینه، نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر باید با نهادها و سازمان‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی مرتبط با حقوق کودکان همکاری و رایزنی کنند.

۲۹. مسائل حقوق بشر کودکان با مرزهای ملی محدود نمی‌شوند و لزوم طرح پاسخ‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نسبت به مسائل مختلف مربوط به حقوق کودک روزبه‌روز بیشتر می‌شود (که شامل قاچاق زنان و کودکان، هرزه‌نگاری کودکان، کودک‌سربازان، کار کودک، آزار کودکان، کودکان مهاجر و پناهنده و... می‌شود، اما فقط محدود به این‌ها نیست). به همین دلیل، ایجاد سازوکارها و مبادلات منطقه‌ای و بین‌المللی را تشویق می‌کنیم که برای نهادهای ملی و مستقل حقوق بشر این فرصت را فراهم کنند تا از تجربیات یکدیگر یاد بگیرند، به‌صورت جمعی به تقویت جایگاه یکدیگر کمک کنند و به حل مشکلات حقوق بشری که بر کشورها و مناطق تأثیر می‌گذارند کمک کنند.

انجمن حمایت از حقوق کودکان
گروه ترجمه کمیته پژوهش

آدرس دفتر مرکزی: تهران، ابتدای خیابان سهروردی شمالی،
کوچه سلطانی (قرقاول)، پلاک ۳۷

ایمیل: info@irsprc.org

تلفن: ۸۸۵۳۱۱۱۴ - ۰۲۱ و ۸۸۵۰۱۴۱۴ - ۰۲۱